

ZAKLJUČNO POROČILO
O REZULTATIH OPRAVLJENEGA RAZISKOVALNEGA DELA
NA PROJEKTU V OKVIRU CILJNEGA RAZISKOVALNEGA
PROGRAMA (CRP) »KONKURENČNOST SLOVENIJE 2006 – 2013«

REPUBLIKA SLOVENIJA
NOSILEC JAVNEGA POOBLASTILA
JAVNA AGENCIJA ZA RAZISKOVALNO DEJAVNOST
REPUBLIKE SLOVENIJE LJUBLJANA

I. Predstavitev osnovnih podatkov raziskovalnega projekta

1. Naziv težišča v okviru CRP:

5-Povezovanje ukrepov za doseganje trajnostnega razvoja

Prejeto:

19-10-2011

029

Številka zadeve:

63113-94

lot

Vrednost:

17

2. Šifra projekta:

CRP V5-1092

3. Naslov projekta:

5.12.2 Analiza Strategije prostorskega razvoja Slovenije glede na stanje v prostoru in določitev prostorskih potencialov za konkurenčen in trajnostni razvoj Slovenije

3. Naslov projekta

3.1. Naslov projekta v slovenskem jeziku:

Analiza stanja, razvojnih teženj ter usmeritve za strateški prostorski razvoj Slovenije

3.2. Naslov projekta v angleškem jeziku:

Spatial analysis, trends and goals of future strategic spatial development of Slovenia

4. Ključne besede projekta

4.1. Ključne besede projekta v slovenskem jeziku:

strateško planiranje, Slovenija, prostorske analize, trajnostni razvoj

4.2. Ključne besede projekta v angleškem jeziku:

strategic planning, Slovenia, spatial analysis, sustainable development

5. Naziv nosilne raziskovalne organizacije:

UNIVERZA V LJUBLJANI, Fakulteta za gradbeništvo in geodezijo

5.1. Seznam sodelujočih raziskovalnih organizacij (RO):

Inštitut za prostorski razvoj
Univerza v Ljubljani, Ekonomska fakulteta
Univerza v Mariboru, Fakulteta za gradbeništvo

6. Sofinancer/sofinancerji:

MINISTRSTVO ZA OKOLJE IN PROSTOR

7. Šifra ter ime in priimek vodje projekta:

2453

Andrej Pogačnik

Datum: 17.10.2011

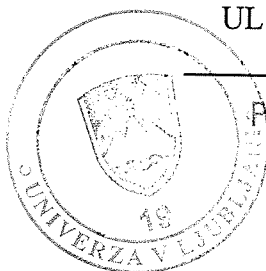
Podpis vodje projekta:

prof. dr. Andrej Pogačnik

Podpis in žig izvajalca:

UL Fakulteta za gradbeništvo in
geodezijo

Po pooblastilu dekan UL FGG
prof. dr. Matjaž Mikoš

II. Vsebinska struktura zaključnega poročila o rezultatih raziskovalnega projekta v okviru CRP

1. Cilji projekta:

1.1. Ali so bili cilji projekta doseženi?

- a) v celoti
 b) delno
 c) ne

Če b) in c), je potrebna utemeljitev.

1.2. Ali so se cilji projekta med raziskavo spremenili?

- a) da
 b) ne

Če so se, je potrebna utemeljitev:

2. Vsebinsko poročilo o realizaciji predloženega programa dela¹:

Osrednja raziskovalna skupina (prof. Andrej Pogačnik kot nosilec, viš. pred. Mojca Foški kot specialistka za prostorsko informatiko, ing. Konstanca Soss in mladi raziskovalec ing. Miha Konjar za računalniške obdelave in grafiko) je obdelala problematiko urbanizacije, stanovanjskega gospodarstva ter ruralnega načrtovanja. Strokovnjaki Prometno tehničnega inštituta FGG so obdelali področje prometa, strokovnjaki Inštituta za prostor so bili zadolženi za krajino, okolje in komunalno urejanje naselij, Hidrotehnični inštitut FGG za vodno gospodarstvo, doc. dr. Alma Zavodnik Lamovšek pa je prispevala poglavje o telekomunikacijah. Fakulteta za gradbeništvo Univerze v Mariboru s prof. dr. Metko Sitar je prispevala poglavje o energetski trajnosti.

Raziskovalno delo v okviru projekta CRP-V5-1092 je potekalo časovno, vsebinsko in metodološko tako, kot je bilo zasnovano ob prijavi projekta. Usklajevalni in delavni sestanki z naročnikom, Ministrstvom za okolje in prostor so bili izvedeni ob vsakem delnem poročilu. Usmeritve naročnika in ugotovitve izvajalcev projekta so bile zabeležene v zapisnikih, hkrati pa je naročnik podajal tudi mnenja in pripombe na oddano gradivo in tako usmerjal delo izvajalcev.

Prvo vsebinsko poročilo je bilo oddano 7.4.2011 in je vsebovalo delni pregled analize stanja prostora po poglavjih, kot so oblikovana v Strategiji prostorskega razvoja Slovenije (SPRS, 20004). V nadaljevanju se je analiza stanja prostora dopolnjevala po področjih, ki so bila v prvem poročilu pomanjkljivo obdelana ali so bila zaradi objektivnih razlogov izpuščena. V prvem poročilu je bil obdelan predvsem urbani sistem, naselitev in stanovanjski sektor, industrijska oz. gospodarska območja, analize dostopnosti, promet, vodno gospodarstvo, komunalna in okoljevarstvena infrastruktura, krajina, kmetijstvo, gozdarstvo in turizem, od energetike pa le splošne usmeritve in oskrba s plinom.

V nadaljevanju so bile podrobneje obdelane centralne funkcije (družbene funkcije), oskrba z električno energijo in naftnimi derivati, rudarstvo ter varstvo kulturne dediščine. Drugo vsebinsko poročilo je bilo oddano 11.7.2011 in je s prvim poročilom predstavljalo pregled stanja prostora po vsebinskih poglavjih iz SPRS, kar omogoča vzporejanje tako celote kot posameznih segmentov urejanja prostora. Analiza stanja naj bil predvsem prikazala stanje leta 2010 (nekateri podatki so iz leta 2008) oz. stanje po zadnjih še razpoložljivih podatkih, po drugi strani pa tudi spremembe v prostoru, ki so nastale po sprejetju SPRS leta 2004.

Pri pridobivanju in analizi podatkov je raziskovalni tim naletel na težave. Mnogi podatki so se izkazali za neažurne in neuskklajene, pa čeprav pridobljene iz uradnih družbenih evidenc. Tako se statistični podatki slabo ujemajo s podatki, kot izhajajo iz sprejetih prostorskih aktov občin. Sektorski podatki "strižejo" s splošnimi. Dodaten problem so prostorski akti, saj so ti v večini še vedno iz 80-ih let, novi OPN pa veljajo le v šestindvajsetih občinah. Rabe tal po obeh metodologijah niso usklajene, zlasti netransparentne so mešane rabe in splošne urbane rabe v prostorskih planih občin. Zato je bilo treba poiskati najmanjši skupni imenovalac med rabami, pa čeprav na račun

¹ Potrebno je napisati vsebinsko raziskovalno poročilo, kjer mora biti na kratko predstavljen program dela z raziskovalno hipotezo in metodološko-teoretičen opis raziskovanja pri njenem preverjanju ali zavračanju vključno s pridobljenimi rezultati projekta.

natančnosti analiz.

Zaključno poročilo, oddano oktobra 2011, v vsakem poglavju podaja kratko analizo stanja prostora s ključnimi podatki o procesih v prostoru med leti 2004 in 2010 (oziroma tem letnicam najbližje dosegljivih podatkih). Sledi ocena stanja, še zlasti v kolikšni meri so bili cilji iz SPRS doseženi, zakaj so nastali odmiki od načrtovanega ter pretnje, ki iz tega sledijo. V zaključku vsakega poglavja so podane usmeritve, ki naj se, po mnenju izdelovalcev naloge, vključijo v nov strateški prostorski načrt države. Obsega 230 strani, vključuje 77 preglednic in 58 grafičnih (slikovnih) prikazov.

Posebej poudarjamo dejstvo, da za mnoge sektorje obstajajo veljavni (ali v sprejemanju) strateški dokumenti (strategije, razvojni programi ipd.). Avtorji niso enostavno »prepisovali« cilje iz teh dokumentov, temveč so razvijali lastne zamisli, ki so bolj »prostorizirane«, bolj celostne in ki presegajo sektorski pogled. Zato v delu najdemo celo zelo drugačne vizije od uradnih. Sedanje kritične gospodarske, politične, socialne, okoljske in druge razmere v Sloveniji, v EU in svetu povsem opravičujejo iskanje novih usmeritev, ne pa ponavljanje tistih iz gospodarsko uspešnih, mirnih časov vsestranskega optimizma – pred nastopom gospodarsko-finančne krize.

Ob zaključku raziskave lahko ocenimo, da je le-ta dala razmeroma objektivno sliko razmer v prostoru po 20 letih samostojne Slovenije. Pri tem se je bilo treba omejiti na glavne kazalce za posamezna področja, medtem ko specialne službe znotraj sektorjev razpolagajo z bistveno bolj podrobnimi podatki, analizami in projekcijami. Res pa je, da raziskava omogoča bolj celosten pogled, ki presega specialna področja.

V raziskavi smo se sicer dotaknili tudi prostorskih politik, zakonodajne materije, zemljiške politike in drugih tematik – vendar bi te zaslužile večji obseg raziskovanja. Nasploh je težava v tem, da je prostorsko analizo težko razmejiti od drugih področij – kot so demografija, gospodarski, socialni in politični razvoj, vplivi EU, vplivi globalizacije, podnebne spremembe itd., ki močno vplivajo na prostorski razvoj

Ugotovitve razsikovalne naloge lahko strnemo v nekaj ključnih spoznanj o trendih v prostoru. Lahko bi rekli, da so se do leta 2008 nadaljevali trendi iz preteklosti z izrazito prevlado potrošništva (velik obseg gradenj vseh vrst, razrast nakupovalnih središč) v pogojih gospodarske uspešnosti. Še naprej smo prekomerno "gradili" socialno državo (nove šole, vrtnice, zdravstvene, kulturne, športne objekte). Z nastopom krize so se trendi upočasnili, nastopil je zastoj v gradnji vseh vrst. Pokazale so se pomanjkljivosti premalo gospodarnega, tržno uspešnega urejanja prostora, kar se kaže v manjšanju prehranske samooskrbe, zanemarjanju gozdarstva in pridobivanja mineralnih surovin, zaostajanje v proizvodnji in prenosu energije; na drugi strani pa breme hipertrofirane gradnje družbenih servisov, pa tudi obsežnih zavarovanih območij – ki si jih naša šibka ekonomija le težko privošči.

Ali bomo morali v prihodnjem desetletju res reči "Manj okolja in več profitnih dejavnosti v prostoru?" ali pa "Manj varstva in več razvoja?" Upajmo, da ne. Vendar pa tudi za prostorski razvoj velja, da bo moral v Sloveniji in EU postati bolj globalno konkurenčen, da bo moral smotrno izkoriščati svoje naravne resurse. V današnjih razmerah nihče ne bo plačeval za naše napake in zamude pri urejanju prostora – v zaostajanju kmetijstva, gozdarstva, v nerazumnih blokadah pri hidro in vetrnih elektrarnah, energetskih prenosnih

omrežjih in terminalih, pri neskončnih iskanjih variant cest, pri previsokih cenah nepremičnin, pri skoraj nemogočih lokacijskih pogojih za proizvodnjo, energetiko, turistično infrastrukturo. Vsaka država – tudi znotraj EU, ima dovolj lastnih težav, da bi se ukvarjala s prostorskimi problemi in fobijami ene od držav. Oziroma, bo druga država izkoristila tisto, kar naša država ne bo storila ali bo zamudila. Treba se bo ponovno spomniti, da trajnostni razvoj ne pomeni samo varstvo okolja in narave, temveč tudi gospodarsko in socialno trajnost. Teritorialna agenda kot eden zadnjih usmeritev EU poudarja prav to. Z usklajenim razvojem in varstvom v prostoru bomo prispevali k prebroditvi gospodarskih, finančnih in socialnih ter političnih kriz, ki pestijo Slovenijo, Evropsko unijo in cel svet. In tem izhodiščem sledijo tudi usmeritve po posameznih vsebinskih poglavjih in naj bodo izhodišča pri oblikovanju novega Strateškega prostorskega načrta.

3. Izkoriščanje dobljenih rezultatov:

3.1. Kakšen je potencialni pomen² rezultatov vašega raziskovalnega projekta za:

- a) odkritje novih znanstvenih spoznanj;
- b) izpopolnitev oziroma razširitev metodološkega instrumentarija;
- c) razvoj svojega temeljnega raziskovanja;
- d) razvoj drugih temeljnih znanosti;
- e) razvoj novih tehnologij in drugih razvojnih raziskav.

3.2. Označite s katerimi družbeno-ekonomskimi cilji (po metodologiji OECD-ja) sovpadajo rezultati vašega raziskovalnega projekta:

- a) razvoj kmetijstva, gozdarstva in ribolova - Vključuje RR, ki je v osnovi namenjen razvoju in podpori teh dejavnosti;
- b) pospeševanje industrijskega razvoja - vključuje RR, ki v osnovi podpira razvoj industrije, vključno s proizvodnjo, gradbeništvom, prodajo na debelo in drobno, restavracijami in hoteli, bančništvom, zavarovalnicami in drugimi gospodarskimi dejavnostmi;
- c) proizvodnja in racionalna izraba energije - vključuje RR-dejavnosti, ki so v funkciji dobave, proizvodnje, hranjenja in distribucije vseh oblik energije. V to skupino je treba vključiti tudi RR vodnih virov in nuklearne energije;
- d) razvoj infrastrukture - Ta skupina vključuje dve podskupini:
 - transport in telekomunikacije - Vključen je RR, ki je usmerjen v izboljšavo in povečanje varnosti prometnih sistemov, vključno z varnostjo v prometu;
 - prostorsko planiranje mest in podeželja - Vključen je RR, ki se nanaša na skupno načrtovanje mest in podeželja, boljše pogoje bivanja in izboljšave v okolju;
- e) nadzor in skrb za okolje - Vključuje RR, ki je usmerjen v ohranjanje fizičnega okolja. Zajema onesnaževanje zraka, voda, zemlje in spodnjih slojev, onesnaženje zaradi hrupa, odlaganja trdnih odpadkov in sevanja. Razdeljen je v dve skupini:
- f) zdravstveno varstvo (z izjemo onesnaževanja) - Vključuje RR - programe, ki so usmerjeni v varstvo in izboljšanje človekovega zdravja;
- g) družbeni razvoj in storitve - Vključuje RR, ki se nanaša na družbene in kulturne probleme;
- h) splošni napredek znanja - Ta skupina zajema RR, ki prispeva k splošnemu napredku znanja in ga ne moremo pripisati določenim ciljem;
- i) obramba - Vključuje RR, ki se v osnovi izvaja v vojaške namene, ne glede na njegovo vsebino, ali na možnost posredne civilne uporabe. Vključuje tudi varstvo (obrambo) pred naravnimi nesrečami.

² Označite lahko več odgovorov.

3.3. Kateri so **neposredni rezultati** vašega raziskovalnega projekta glede na zgoraj označen potencialni pomen in razvojne cilje?

Ugotovitve stanja in trendov prostorskega razvoja podanih po glavnih vsebinskih področjih

- 1 RAZVOJ POSELITVE
- 2 RAZVOJ GOSPODARSKE JAVNE INFRASTRUKTURE
- 3 RAZVOJ KRAJINE

in znotraj teh po številnih podpodročjih, ki odražajo stanje ekonomskega, socialnega in političnega razvoja države. Usmeritve za posamezna področja, ki so podana v zaključku vsakega poglavja so napotilo pripravljavcem novega Državnega strateškega prostorskega načrta, ter hkrati izhodišče za aktivno vključevanje MOP v oblikovanje (sodelovanje) pri pripravah sektorskih programov in strategij.

Trendi ekonomskih, gospodarskih, socialnih, demografskih gibanj se odražajo v prostoru, ki s svojo počasno odzivnostjo ni konkurenčen izzivom družbe.

3.4. Kakšni so lahko **dolgoročni rezultati** vašega raziskovalnega projekta glede na zgoraj označen potencialni pomen in razvojne cilje?

V dolgoročni perspektivi so lahko rezultati raziskovalnega dela vidni le, v kolikor bodo izsledki raziskave upoštevani pri oblikovanju Strateškega prostorskega načrta Slovenije. Zapisane ugotovitve in usmeritve ponekod odstopajo od že sprejetih sektorskih programov in strategij, zato implementacija ugotovitev naloge brez predhodnega usklajevanja s sektorskimi programi, ne bo mogoče izvesti. Vsekakor pa pregled stanja prostora in ugotovljeni trendi v obdobju 2004-2008/10 predstavljajo nepogrešljivo inventarizacijo prostora, katero je nujno izvesti v enakomernih časovnih intervalih, kar nam služi za razlago procesov v prostoru in družbi in je aktualno tudi v kasnejših časovnih obdobjih.

3.5. Kje obstaja verjetnost, da bodo vaša znanstvena spoznanja deležna zaznavnega odziva?

- a) v domačih znanstvenih krogih;
- b) v mednarodnih znanstvenih krogih;
- c) pri domačih uporabnikih;
- d) pri mednarodnih uporabnikih.

3.6. Kdo (poleg sofinancerjev) že izraža interes po vaših spoznanjih oziroma rezultatih?

Trenutno razen sofinancerja še ni bil izražen interes po izsledkih raziskovalne naloge. Predvidene predstavitve rezultatov in desiminacija dela sta predvideni po zaključku projekta in recenziji oddanega zaključnega poročila. Izdelovalci raziskovalne naloge pričakujemo zanimanje za izsledke znotraj ožje strokovne javnosti povezane z delovanjem v prostoru.

3.7. Število diplomantov, magistrrov in doktorjev, ki so zaključili študij z vključenostjo v raziskovalni projekt?

V proces raziskovanja so bili vključeni sledeči diplomanti:

Krivograd Špela (2011) Analiza energetske infrastrukture v Sloveniji s posebnim ozirom na vrednotenju planiranih omrežij elektrovodov in plinovodov. Diplomaska naloga = Analysis of power supply in Slovenia with special reference to the evalvation of planned electrical and gas networks : graduation thesis. FGG

Arh Ingrid (2011) Spremembe rabe tal v vzhodni in jugovzhodni Sloveniji. zagovor diplomske naloge predvidoma v mesecu novembru.

Korade Andreja (2011) Problematika prikaza stanje prostora. zagovor diplomske naloge predvidoma v mesecu novembru 2011.

4. Sodelovanje z tujimi partnerji:

4.1. Navedite število in obliko formalnega raziskovalnega sodelovanja s tujimi raziskovalnimi inštitucijami.

European Council of Spatial Planners, 100 Years of urban planning in EU, national report for Slovenia

4.2. Kakšni so rezultati tovrstnega sodelovanja?

Spremljanje in izmenjava izkušenj, seznanjanje s stanjem v Sloveniji.

5. Bibliografski rezultati³ :

Za vodjo projekta in ostale raziskovalce v projektni skupini priložite bibliografske izpise za obdobje zadnjih treh let iz COBISS-a) oz. za medicinske vede iz Inštituta za biomedicinsko informatiko. Na bibliografskih izpisih označite tista dela, ki so nastala v okviru pričujočega projekta.

³ Bibliografijo raziskovalcev si lahko natisnete sami iz spletne strani:<http://www.izum.si/>

6. Druge reference⁴ vodje projekta in ostalih raziskovalcev, ki izhajajo iz raziskovalnega projekta:

Za naročnika projekta so bile pripravljene tri vmesne predstavitve projekta, ob oddaji posameznega vmesnega poročila.

Prva predstavitev je bila opravljena na sedežu MOP, Direktorata za prostor, dne 18.3.2011. Predstavljen je bil potek dela, prvi delni rezultati, izpostavljene težave pridobivanja in usklajevnja podatkov. Predvsem pa so se na prvem delavnem sestanku odpirala vprašanja kako pristopiti k delu v nadaljevanju in katere vsebine naročnika še posebej zanimajo. Prvo vsebinsko poročilo je bilo oddano 19.04.2011 in je vsebovalo 103 strani, 19 slik (grafičnih prikazov) in 40 preglednic.

Druga predstavitev je bila opravljena 09.09.2011 prav tako na MOP, Direktorat za prostor in je vključevala povzetek dotedanjih raziskovanj in ugotovitve, razgovor pa je bil nadalje usmerjen predvsem v oblikovanje zaključkov raziskovalnega dela.

Na predstavitvah vmesnih poročil so sodelovali sodelujoči partnerji izvajalca in predstavniki MOP. Poleg uradnih predstavitev je bilo še nekaj razgovorov med MOP in UL FGG, ki so bili usmerjevalne narave.

Na podana vmesna vsebinska poročila je naročnik, MOP, Direktorat za prostor in v njegovem imenu ga. Blanka Bartol pripravila pripombe na oddana gradiva s komentarji, ki jih je izvajalec projekta poskušal v razumnem obsegu tudi upoštevati.

Na podlagi raziskovalnega dela je bil že objavljen strokovni prispevek prof.dr. Andreja Pogačnika v Urbanem Izzivu, 2011 in sicer:

Pogačnik A. (2011). Slovenski prostor 20 let pozneje. Urbani izziv. Urbanistični inštitut Slovenije. Ljubljana. 113-116.

⁴ Navedite tudi druge raziskovalne rezultate iz obdobja financiranja vašega projekta, ki niso zajeti v bibliografske izpise, zlasti pa tiste, ki se nanašajo na prenos znanja in tehnologije.

Navedite tudi podatke o vseh javnih in drugih predstavitvah projekta in njegovih rezultatih vključno s predstavitvami, ki so bile organizirane izključno za naročnika/naročnike projekta.